

Кларісе Ліспектор Сімейні узи

Одна
з
найзагадковіших
письменниць XX століття.

Орхан Памук, лауреат Нобелівської
премії з літератури

MINISTÉRIO DA CULTURA
Fundação BIBLIOTECA NACIONAL

*Видання здійснено за підтримки
Міністерства культури Бразилії / Фондації Національної бібліотеки
Obra publicada com o apoio
do Ministério da Cultura do Brasil / Fundação Biblioteca Nacional*

*Твір опублікований за підтримки Інституту Камоєнша
зі співробітництва та мови (Португалія)
Obra publicada com o apoio do Camões —
Instituto da Cooperação e da Língua, I.P.*

Clarice Lispector

**LAÇOS
DE FAMÍLIA**

Rocco

Кларісе Ліспектор

СІМЕЙНІ УЗИ

*З португальської переклала
Наталія Пнюшкова*

ЛЬВІВ

УДК 821.134.3

Л-11

Кларісе Ліспектор

СІМЕЙНІ УЗИ

Новели

З португальської переклала Наталія Пнюшкова

Перекладено за виданням:

Clarice Lispector

LAÇOS DE FAMÍLIA: contos — Rio de Janeiro,

EDITORA ROCCO LTDA., 2009

«Сімейні узи» Кларісе Ліспектор — збірка малої прози, що складається з тринадцяти новел. Кожна історія оприявнює невидимі й спонтанні порухи людського ества, які визначають стратегію поведінки або напрям розмови.

Книжка, у якій показано нестабільність людської психіки, її вразливість, підступність і травмованість; людська натура — багатовимірний і неоднозначний феномен, її вчинки неможливо передбачити й від них неможливо убезпечити себе.

Українською мовою збірку малої прози перекладено вперше.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

ISBN 978-617-7192-87-8

© Clarise Lispector, 1960, and heirs of Clarise Lispector

© Наталія Пнюшкова, український переклад, 2017

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2018

Зміст

7	Марення й пияцтво розпусниці
18	Кохання
31	Курка
35	Наслідування троянди
57	З Днем народження
72	Найменша Жінка у Світі
81	Вечеря
87	Коштовність
100	Сімейні узи
110	Зародки фортуни
118	Таємниця Святого Христофора
124	Злочин учителя математики
133	Буйвіл

Марення й пияцтво розпусниці

Усе в кімнаті здавалося наелектризованим, її відображення здригалося. Вона повільно розчісувала волосся, сидячи перед туалетним столиком із трьома люстерками, білі сильні руки тремтіли від вечірньої прохолоди. Очі висмоктували відображення, яке переливалося то темними, то світлими відтінками. З найвищого вікна випало щось важке й м'яке. Якби чоловік і діти були вдома, можна було б подумати, що все це — результат необачності когось із них. Вона не відривала погляду від зображення, гребінець неспішно ковзав волоссям, у люстерках крізь халатик перехрещувалося кілька пар дівочих перс.

«Ніч!» — вигукнув газетяр у м'яке повітря, що заповнило вулицю Ріачуелу й наповнило її тремтливим передчуттям чогось невідомого. Вона кинула гребінець на столик і мрійливо заспівала: «хто бачив горобчика... пролітав повз вікно... я лечу за Міньо!» — і, раптово обірвавши пісню, холерично згорнулася, немов віяло.

Дівчина прилягла, нетерпляче обмахуючись газетою, шурхотіння якої розвіяло кімнатну тишу. Схопила носовичок і вдихнула його, грубо стискаючи вишивку почервонілими пальцями. Потім, трохи усміхнена, знову заходилась обмахуватися. Ах, ах! Вона зітхнула й

засміялась. Її усмішка видавала дівчинку, яка сміялась, притуливши очі й обмахуючись дедалі завзятіше. Ах, ах! Вона залетіла з вулиці, немовби метелик.

«Вітаю, чи знаєш, хто приходив сюди, розшукуючи мене?», — роздумувала дівчина, підшуковуючи можливу цікаву тему для розмови. «Та ні, хто?», — запитувала вони, грайливо усміхаючись; похмурі очі на одному з тих блідих облич, що віщують лихе людині. «Марія Кітерія, дорогенька!», — відповіла дівчина, поклавши руку на стегно. «Чи дозволите запитати, хто це?», — чемно наполягала фігура, та її обличчя вже зникло. «Ти!» — відрізала вона, закінчуючи розмову з ледь відчутним невдоволенням.

Яка м'ясиста ця кімната! Усе те відбулося в Бразилії. Упіймане в жалюзі сонце тремтіло на стіні, немов струни гітари. Вулиця Ріачуелу стрясалася від надмірної ваги струму, що долунав із вулиці Мем ді Са. Вона зацікавлено й дещо потомлено прислухалася до брязкоту, який лунав із буфету в гостьовій кімнаті. Дівчина швиденько лягла на живіт, грайливо витягаючи пальчики на маленьких ніжках і чекаючи з розплющеними очима на спалах нової думки. «Той має, хто шукає», — промовила вона одним із тих римованих прислів'їв, що завжди подібні до правди. Врешті-решт, її огорнув сон і вона поринула в його обійми, розтуливши рота, з якого слина скрапувала на подушку.

Дівчина прокинулася лише тоді, коли її чоловік повернувся з роботи й зайшов до кімнати. Вона не хотіла ні вечеряти, ні полишати світу своїх марень, тож заснула знову: чоловікові довелося вдовольнитися залишками обіду.

І оскільки діти перебували в однієї з тітоньок у Жака-репауга, вона віддалася мальовничому світанкові, розніжено валяючись у ліжку в темряві, догоджаючи своїм черговим примхам. Чоловік прийшов уже вдягнений; вона й не знала, чи він поснідав, і навіть не поцікавилася, чи розчісувався він; її також не надто хвилювало, чи були в нього сьогодні справи в місті. Проте коли він нахилився, щоб поцілувати її, спокій розсипався, немов сухий листок:

— Іди звідси!

— Що ти маєш на увазі? — здивовано запитав її чоловік, вкладаючи у свій голос якомога більше ніжності.

Дівчина вперто мовчала, через гординю їй було важко підшукати гідну відповідь. Зрештою, вона сердито вимовила:

— О, не чіпай мене! Досить ходити за мною, як той старий півень!

Він, здавалося, трохи поміркував, а потім сказав:

— О люба, ти хвора.

Вона почувалася задоволено і втішено. Весь день було проведено в ліжку, де дівчина прислухалась до тиші, що наповнювала будинок замість звичного гамору, який спричиняли діти; у тій тиші не було чутно чоловіка, котрий сьогодні обідав десь у місті. Весь день вона провела в ліжку. Її гнів був ламким і киплячим. Вона вставала лише для того, аби сходити до вбиральні, звідки поверталась ображеною й набундюченою.

Ранок перейшов у довгий, важкий день, що перетворився на ніч, крізь серпанок якої жоден промінчик не міг увірватися до будинку.

Вона все ще була в ліжку, щось собі спокійно уявляючи. Вона любила... раніше любила чоловіка, якого

знову полюбила б одного прекрасного дня. Що ж, іноді таке траплялося, без взаємних звинувачень та образ. Дівчина лежала в ліжку, про щось розмірковуючи, майже загадково усміхаючись. Розмірковуючи... Про що? Втім, важливо лише те, що вона знала, про що, тож могла дозволити далі собі лежати.

Часом вона гнівно схоплювалася з ліжка, у крихкості першої миті видаючись збудженою й тендітною, тоді вся кімната оберталася навколо неї доти, доки їй не вдавалося намацати шляху назад до ліжка; її дивувало те, що все, що відбувалося, напевно, було правдою: «О, дорогенька, подивимось, чи ти зможеш звести мене з глузду!» — з недовірою промовила вона. Дівчина торкнулась рукою лоба, щоб перевірити, чи в неї, бува, немає температури.

Тієї ночі, до того, як заснути, вона все марила... як довго? Доки не провалилася в сон, захропівши поруч із чоловіком.

Вона прокинулась пізнього ранку, треба було почистити картоплю, підготуватися до візиту дітей, які вдень мали повернутися від тітоньок — ах, жоднісінької поваги! — це був день прання білизни і штопання шкарпеток — о, якою розгубленою ти мене залишив! — натхненно й задоволено бурмотіла вона; сходити в магазин, не забути риби, запізнілий день, ранок, підживлюваний сонцем.

Ба більше, суботнього вечора вони пішли до закладу на площу Тірадентес на запрошення одного торгівця, настільки багатого, що вона вдягла нову сукню, яка, хоч і не рясніла прикрасами, проте була пошита з чудової тканини і випромінювала постійну урочисту святковість.

Суботнього вечора, сп'яніла, на площі Тірадентес, разом із коханим, який був її підтримкою, вона влаштувала церемоніал перед іншим чоловіком, більш статним і багатим, напучуючи його, адже вона була не якась там недолуга селянка, а мешкала в Столиці! Проте сили полишили п'яничку.

І оскільки її чоловік не був п'яний і старанно й покірливо намагався висловити повагу торгівцеві, той полишив нетверезу пані з її химерними витребеньками. Це була поважна зустріч, яка для неї перетворилась на ще один привід для розваги й насмішок. Вона дивилася на свого чоловіка в новому костюмі, і він видавався їй суцільним посміховиськом! У п'янички більше не було сил, але вона намагалась не втрачати дівочої гідності. *А зелене вино** лилося з келиха.

І коли вона була сп'яніла, як у недільному забутті, усе, що не в'язалося одне з одним раніше — запах оливкової олії з одного боку, і запах чоловіка з другого, террін**, з одного боку, і офіціант із другого... — усе це змішувала й поєднувала сама природа. І все навколо видавалось безсоромною витівкою.

І хоча очі її виблискували під важкими повіками, а жести були сумішшю непевних рухів, аж доки їй не вдавалося схопити зубочистку, насправді всередині вона почувала себе напрочуд добре, легкою й нестримною, немов хмаринка. Повні губи, білі зуби й вино, що вабило її, як і ця типова для сп'яніння пиха, що пробуджувала

* Порт. *vinho verde*, дослівно: «зелене вино», тобто молоде вино — португальське молоде вино з низьким вмістом алкоголю, яке виготовляють із білих, червоних або рожевих сортів винограду. — Тут і далі прим. пер.

** Порт. *terrina* — холодна страва з м'яса і овочів.

в ній презирство до всього й робила здоровезною і круглою, як корова...

Звісно ж, вона почала повчати. Не надто переймалась ані вибором теми для розмови, ані майстерністю її викладу. Проте слова, що вилітали з рота п'яної дівчини, радше, нагадували розмови вагітної: ті слова просто лилися з неї та не мали особливого зв'язку із тим загадковим секретом, що належить жінці в такому стані. Ах, як же це дивно. Суботньої ночі її збережену впродовж дня душу було втрачено, і як добре було її втратити; нагадуванням про буденність були лише маленькі спрацьовані руки, лікті на скатертині, червоно-білій скатертині, скатертині-гральному столику, що втілював приземлене буремне життя. А цей сміх? Цей сміх, що так таємничо виливався з повного білого горла у відповідь на дотепності торговця, сміх із глибин того сну, з тієї рівноваги в тілі. Її білосніжна плоть була м'яка, немов у омара, її ноги були кінцівками омара і плавно рухалися в повітрі. А ще вона хотіла, щоб її почало нудити, щоб забутись в солодкому сні цих руйнівних глибин. І в гріховності, яку тамує тіло. Вона говорила й зацікавлено прислухалася до своїх відповідей заможному торговцеві, який запросив їх такої чарівної пори й заплатив за все це збіговисько. Дівчина зі сліпим зацікавленням слухала власні відповіді: те, що вона говорила в тому стані, було вартим того, що станеться в майбутньому — вона вже не була омаром, а виявом важкого зодіакального знаку: скорпіоном. Бо ж народилася в листопаді.

Світло, що лине за світанком, доки ти спиш, — її сп'янілість неспішно мандрувала в неосяжних висотах.

І водночас яка чуттєвість! Неймовірна чуттєвість! Коли вона дивилась на це прекрасне художнє полотно

ресторану, в ній пробуджувалась чуттєвість митця. Ніхто не зміг би вивести її тепер із полону думок, що народжувались у її голові. Вона завжди мала слабкість до витворів мистецтва.

Але ж яка чуттєвість! Тепер не лише через зображення винограду, груш і мертвої риби, що виблискувала на вагах. Та чуттєвість хвилювала її, проте зовсім не завдаючи болю: так переживають через поламаний ніготь. І вона могла дозволити собі виявляти ще більше чуттєвості, дівчина могла піти далі: вона була захищена своїм становищем, захищена, як і будь-хто інший, хто сягнув певного успіху в житті. О, яка я нещасна, мамо. Якби вона захотіла, вона могла б налити більше вина у свій келих, і, захищена становищем, яке мала в житті, могла б напитися ще сильніше, якщо лише не втратить апетиту. А потому, ще більш п'яна, водила б очима рестораном і зі зневагою поглядала б на тверезих людей, які сиділи там; жодного бодай чогось вартого чоловіка, жодного сумного... Із неприхованим презирством розпусниця оцінювально вивчала тверезих гостей, які сиділи навколо, сама ж була огрядна й важка, щедра, проте безталанна. Й усе в ресторані було таким далеким одне від одного, що важко було дотягтися до когось, аби зав'язати розмову. Кожен для себе і Бог для всіх.

Її очі просвердлювали дівчину з гірчицею на носі. Та стояла біля самого входу. Щойно зайшовши до закладу, помітила її за столиком (із супутником), у капелюшку і прикрасах, усю таку цнотливу й тендітну — який же гарний у неї капелюшок! — та це ж помітно, що вона не одружена, проте вдає із себе святу. Й у своєму гарному капелюшку, що так їй личить. Як вміло вона користува-

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.